

Myndigheten för yrkeshögskolan

Uppdrag att utarbeta standard för branschvalidering av yrkeskompetens

Återrapportering | 2017

Återrapportering av uppdrag att ta fram standard för branschvalidering av yrkeskompetens

Sammanfattning

Denna rapport utgör Myndigheten för yrkeshögskolans återrapportering till regeringen om uppdraget att utarbeta en standard för branschvalidering. Uppdraget ska enligt myndighetens regleringsbrev för 2016 utföras i samarbete med branscher som har kunskap om och erfarenhet av att konstruera valideringsmodeller och standarden ska förankras i myndighetens branschnätverk för validering. Genomförandet och resultatet av uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet senast den 1 februari 2017.

Det primära syftet med standarden är att den ska vara ett stöd vid branschernas utveckling och vidareutveckling av kvalitetssäkrade och stabila valideringsmodeller. Den ska kunna anpassas till olika branschers och yrkesområdets behov och förutsättningar.

Den framtagna standarden med tillhörande riktlinjer för branschvalidering av yrkeskompetens innehåller tre delar:

- Standard för kvalitetssäkrade och stabila branschmodeller för validering av yrkeskompetens.
- Riktlinjer för utförande och anpassning av branschvalidering.
- Riktlinjer för att utveckla och vidareutveckla branschmodeller.

Standarden med tillhörande riktlinjer vänder sig framförallt till de som utvecklar, förvaltar och operativt arbetar med branschvalidering av yrkeskompetens.

Framtagningen av standarden bygger huvudsakligen på analys av praxis inom branschvalidering och samlade erfarenheter inom verksamhetsområdet. Andra viktiga utgångspunkter är EU:s rekommendation om validering av icke-formellt och informellt lärande från 2012 samt EU:s uppdaterade riktlinjer för validering från 2015.

Arbetet har genomförts i nära samverkan med branschnätverket för validering. 15 representanter från nätverket utsågs till den expertgrupp som under 2016 arbetat med standardens och riktlinjernas innehåll. Myndigheten har sammanställt det material som expertgruppen har levererat till ett förslag till standard med tillhörande riktlinjer som sedan remitterats till branschnätverket för synpunkter och förankring.

Slutligen tar rapporten även upp fortsatt implementering av standarden och följande användningsområden har identifierats:

- Att innehållsdeklarerat branschvalidering för att underlätta för användare och beställare.
- Att kvalitetssäkra branschernas valideringsmodeller för större legitimitet, likvärdighet och rättssäkerhet.
- Att stödja utvecklingen av branschmodeller för att täcka in nya yrkesområden.
- Att öka acceptansen och överförbarheten för resultaten av validering mellan olika aktörer.
- Att främja användandet av branschvalidering, både för rekrytering, omställning och för strategisk kompetensförsörjning.

Innehåll

1	Uppdrag	3
2	Syfte, avgränsningar och genomförande	3
2.1	Syfte, mål och målgrupp	3
2.2	Omfattning och avgränsningar	3
2.3	Genomförande	4
2.4	Representation	4
3	Utgångspunkter	5
3.1	Bakgrund	5
3.2	Myndigheten för yrkeshögskolans tidigare insatser och ställningstaganden	5
3.3	Andra utgångspunkter	6
3.4	Europeiska riktlinjer och principerna för resultat av lärande	8
3.5	Fokus, avgränsningar och utmaningar	8
4	Branschvalidering av yrkeskompetens	9
4.1	Branschvalideringens verksamhetsområden	9
4.2	Branschvalidering som en del i ett nationellt sammanhållet system för validering	9
4.3	Användbarhet i förhållande till angränsande aktiviteter	9
5	Vägvalsfrågor under framtagandet	10
5.1	Diskussioner i expertgruppen	10
5.2	Huvudmannaskap	10
5.3	Ekonomi, stabilitet och förvaltning	11
5.4	Samhällets roll i relation till branschvalidering	11
5.5	Kvalitetssäkring, kvalitetsgranskning och uppföljning	12
6	Implementering	12
6.1	Nyttan med en standard	12
6.2	Användningsområden och innehållsdeklarerad branschvalidering	13
6.3	Myndighetens fortsatta arbete	13
7	Framtidsfrågor	13
7.1	Anslutning av branschmodell till standarden	13
7.2	Statistik och register	14
7.3	Branschöverskridande kompetenstaxonomier	14
8	Referenser	15
9	Bilaga – Branschnätverket för validering	16

1 Uppdrag

Enligt regleringsbrevet för 2016 ska Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH), i samarbete med branscher som har kunskap om och erfarenhet av att konstruera valideringsmodeller, utarbeta en standard för branschvalidering av yrkeskompetens som kan vara ett stöd vid branschernas utveckling och vidareutveckling av kvalitetssäkrade och stabila valideringsmodeller. Standarden ska kunna anpassas till olika branschers och yrkesområdets behov och förutsättningar. Myndigheten ska förankra standarden i myndighetens branschnätverk för validering. Genomförandet och resultatet av uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet senast den 1 februari 2017¹.

2 Syfte, avgränsningar och genomförande

2.1 Syfte, mål och målgrupp

Det primära syftet med standarden är att den ska vara ett stöd vid branschernas utveckling och vidareutveckling av kvalitetssäkrade och stabila valideringsmodeller. Den ska kunna anpassas till olika branschers och yrkesområdets behov och förutsättningar.

Mål: Kvalitetssäkrade och stabila valideringsmodeller uppnås genom att det finns en standard för hur branschmodeller ska innehållsdeklareras och bedömas enligt en uppsättning kvalitetskriterier.

Anpassning efter olika branschers och yrkesområdets behov och förutsättning främjas genom riktlinjer för hur branschvalidering kan utföras och anpassas.

Stöd för branschernas utveckling och vidareutveckling av valideringsmodeller ges i riktlinjer för att utveckla och vidareutveckla branschmodeller.

De primära målgrupperna för standarden och riktlinjerna är de som utvecklar, förvaltar och operativt arbetar med branschvalidering av yrkeskompetens.

2.2 Omfattning och avgränsningar

Standarden med tillhörande riktlinjer för branschvalidering av yrkeskompetens innehåller tre delar:

Kapitel 1 – Standard för kvalitetssäkrade och stabila branschmodeller för validering av yrkeskompetens

Kapitel 2 – Riktlinjer för utförande och anpassning av branschvalidering

Kapitel 3 – Riktlinjer för att utveckla och vidareutveckla branschmodeller

En modell för branschvalidering av yrkeskompetens som innehållsdeklareras omfattar: den kompetensstandard som individens tidigare lärande bedöms emot; metoder och verktyg för kompetenskartläggning och kompetensbedömning; roller, ansvar och kompetenskrav för de som arbetar med branschvalidering; hur branschens godkända valideringsleverantörer utses och kvalitetssäkras; rutiner, format och gränssnitt för att dokumentera, lagra och kommunicera resultat av validering; kvalitetssäkring, uppföljning, utvärdering och revidering av branschmodellen; samt informations- och stödmaterial avseende branschmodellen till användare och intressenter.

Intentionen är inte att likrikta alla branschmodeller. Branscherna har olika förutsättningar och ställer också skilda krav på sina modeller. Vissa är integrerade i den formella vuxenutbildningen, medan andra står helt utanför ett formellt sammanhang och det finns även de som balanserar där emellan.

¹ Regleringsbrev för budgetåret 2016 avseende Myndigheten för yrkeshögskolan.

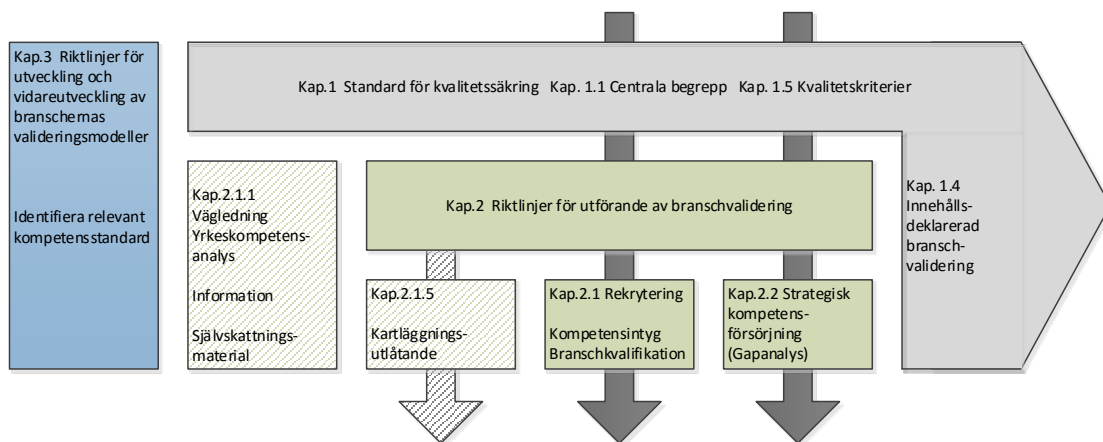

Bild 1. Schematisk bild över hur utveckling av branschmodeller ger förutsättningar för utförande av kvalitetssäkrad branschvalidering av yrkeskompetens. Kvalitetssäkringen med innehållsdeklaration ger en ram för utförandet. Branschmodellerna kan användas för rekrytering och för strategisk kompetensförsörjning inom företag och verksamheter.

2.3 Genomförande

Framtagningen av standarden bygger huvudsakligen på analys av praxis inom branschvalidering och samlade erfarenheter inom verksamhetsområdet. Arbetet har genomförts i nära samverkan med bransch nätverket² för validering. De i nätverket medverkande aktörerna fick en inbjudan att delta i en expertgrupp knuten till uppdraget. Utifrån inkomna intresseanmälningar utsågs 15 experter utifrån sina olika expertområden, varav tre var representanter från samverkande nationella myndigheter.

Redan i slutet av 2015 hade myndigheten förberedande möten med Arbetsförmedlingen (AF) och bransch nätverket för validering. Synpunkterna från dessa möten redovisas under kap. 3.3. Under 2016 har utvecklingsarbetet huvudsakligen skett i den därför tillsatta expertgruppen, som delades in i mindre arbetsgrupper. Arbetsgrupperna har lämnat förslag under fem olika teman med koppling till standarden: begrepp och definitioner; metoder och verktyg; individens process till validering; kvalitetskriterier samt kompetenskrav för utförare. Expertgruppen har därutöver gemensamt arbetat med ytterligare ett tema, innehållsdeklarationen. Expertgruppen har även haft fyra heldagskonferenser under 2016 för avstämning och diskussioner. I september 2016 informerades bransch nätverket för validering om uppdragets status och tidsplan samt standardens huvudsakliga innehåll och omfattning.

Under oktober och november sammanställdes det material som expertgruppen har levererat till ett förslag till standard med tillhörande riktlinjer för branschvalidering av yrkeskompetens. Förslaget har sedan remitterats till bransch nätverket för validering för synpunkter och förankring.

2.4 Representation

Följande experter från nätverket har medverkat till innehållet i standarden: Andreas Carlson (Branschrådet för Hälsa), Attilio Jaconelli (Visita), Björn Dufva Hellsten (Validering Väst), Björn Ramse (Handelsrådet), Ingemar Andréason (UTEK), Ingrid Båve (Studie- och yrkesvägledare), Johan Nordberg (Lernia), Michael Gustafsson (Byggnadsindustriens Yrkesnämnd), Mikke Roslund (TYA), Pär Lundström

² Bransch nätverket samlar ca 50 olika aktörer/organisationer och har samordnats av MYH sedan 2009, se kap. 9 Bilaga.

(Installatörsföretagen, EIO och VVS), Thomas Petersson (Skärteknikcentrum) och Zenita Cider (Föreningen Vård- och omsorgscollege).

Andra myndigheter har representerats av Karin Åslund (Arbetsförmedlingen, Integration och Etablering), Marie Jonsson (Arbetsförmedlingen, Externa tjänster) och Svante Sandell (Skolverket).

3 Utgångspunkter

3.1 Bakgrund

Utvecklingen av branschspecifika valideringsmodeller tog fart under den första Valideringsdelegationen 2004-2007³. Under denna period initierades också Branschnätverket för validering som idag samordnas av Myndigheten för yrkeshögskolan. Myndigheten har sedan den bildades 2009 haft ett ansvar för att främja branschernas medverkan när strategier, metoder och information inom valideringsområdet utvecklas. Det övergripande ansvaret att samordna och stödja en nationell struktur för validering har däremot avslutats i och med tillsättningen av Valideringsdelegationen 2015-2019.

Under perioden 2009-2016 har ett antal utvecklingsprojekt och arbetsgrupper initierats med syfte att definiera vad branschvalidering är och hur ökad kvalitet och legitimitet kan främjas⁴. Behovet av gemensamma och operativa riktlinjer för branschvalidering fick ökad aktualitet i och med framtagandet av kriterier och riktlinjer för validering av reell kompetens som publicerades 2012⁵.

Branschvalidering har också nära kopplingar till arbetet med den svenska referensramen för kvalifikationer, SeQF⁶, och Arbetsförmedlingens övergripande projekt SKiM, Synliggöra kompetenser i matchningen⁷.

3.2 Myndigheten för yrkeshögskolans tidigare insatser och ställningstaganden

I den återrapportering som den då nystartade myndigheten lämnade till regeringen 2010 påtalades behovet av att en aktör stödjer kvalitetssäkring av branschvalidering och behovet av att kunna spara och utvärdera resultat av branschvalidering⁸. I samråd med Arbetsförmedlingen var det också den roll som Myndigheten för yrkeshögskolan tog. Efter det att myndigheten utvecklat verktyg för dessa ändamål har också dessa använts av och kravställt i upphandlingsunderlagen från Arbetsförmedlingen avseende valideringstjänster enligt branschmodeller. Därutöver har myndigheten tillhandahållit en sökbar databas över branschernas godkända valideringsleverantörer med bland andra handläggare på Arbetsförmedlingen som målgrupp.

Vid gemensam utvärdering av hur dessa verktyg har fungerat har det framkommit att de Kriterier och riktlinjer för validering av reell kompetens som myndigheten på regeringens uppdrag tog fram är alltför generella för att vara ett fullgott kvalitetsstöd för branschvalidering.

Vidare har den databas för valideringsresultat som myndigheten tillhandahållit inte helt kunnat anpassas för ändamålet och har därför inte heller nyttjats fullt ut.

³ Valideringsdelegationen (2008). Slutrapport - Mot en nationell struktur

⁴ VINN-projektet, myndighetens beviljande av medel för utveckling av branschmodeller, VEMT-projektet, Arbetsgruppen för kvalitetssäkring av branschmodeller 2011-2012 m.fl.

⁵ Myndigheten för yrkeshögskolan. (2012). Kriterier och riktlinjer för validering av reell kompetens. (dnr: YH 2012/428)

⁶ Förordning (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande

⁷ Arbetsförmedlingen. (2014). Synliggöra Kompetenser i Matchningen, SKiM (dnr: Af 2014-012597), ESF-finansierad förstudie

⁸ Myndigheten för yrkeshögskolan. (2010). Redovisning av uppdrag om insatser i fråga om validering (dnr: YH 2009/2102)

Personuppgiftslagen (PUL) begränsar möjligheterna för branscher och myndigheter att dela ett sådant register på ett ändamålsenligt sätt. Därför har branscherna tvingats till att bokföra valideringsresultat i både egna system, i Arbetsförmedlingens statistik och i myndighetens register. Detta har lett till många felkällor och ofullständigheter. Då det både behovs-, utvecklings- och resursmässigt är fullt jämförbart med att föra ett studiedokumentationsregister, samt att myndigheten med sitt förändrade uppdrag avseende validering saknar stöd i sin instruktion för att hålla detta register, har myndigheten fattat beslut om att avveckla detsamma.

Den sökbara databasen med branschernas godkända valideringsleverantörer har också varit en källa till utmaningar. Tjänsten har varit uppskattad men svår att hålla uppdaterad. Utbudet av leverantörer av valideringstjänster förändras ständigt och kvalitetskontrollen kräver mycket dubbelarbete. Först kvalitetssäkrar branscherna sina leverantörer och sedan kvalitetssäkrar myndigheten att uppgifterna i tjänsten stämmer med branschens data. Det blir mer rationellt för alla parter att i stället länka vidare till branschernas information om valideringsutförare och branscherna har med tiden blivit allt bättre på att överskådligt presentera sina leverantörer.

Med dessa revideringar av myndighetens stöd för branschvalidering är den uppgift som myndigheten har i sin instruktion, att främja branschernas medverkan när strategier, metoder och information inom valideringsområdet utvecklas, helt i linje med behovet av att stödja implementeringen av den branschstandard som nu tagits fram. Till grund för denna tolkning ligger också departementspromemorian *Validering med mervärde*⁹.

Branscherna har dock gett uttryck för att de har behov av dedikerade resurser och stöd för att fullt ut kunna delta i implementeringen av standarden och att dessa behov delvis sammanfaller med branschernas behov av resurser för att kunna koppla sina kvalifikationer till SeQF. I detta sammanhang kan projektmedel av olika slag, alternativt riktade statliga medel inom ramen för angränsande regeringsuppdrag, möjligen vara värdefulla bidrag för att branscherna ska kunna tillgodogöra sig de nya möjligheter som erbjuds med denna standard för branschvalidering av yrkeskompetens.

3.3 Andra utgångspunkter

MYH har tidigare, i samband med arbeten som utförts av myndigheten och av olika branschaktörer, tagit fram förslag på principer för och innehåll i branschvalidering (se avsnitt 3.1). Dessa är:

Kvalitet i branschvalidering

- Validitet, reliabilitet, likvärdighet och rättssäkerhet
- Kvalitetskriterier
- Kompetenskrav på utförare
- Systematiskt kvalitetsarbete (EQAVET)
- Egenkontroll och extern granskning
- Kopplingen till SeQF

Transparens i branschvalidering

- Tydliga och nivårelaterade läranderesultat (SeQF), i flera steg (även nivå 3)
- En kommunicerbar begreppsmatrix (gemensamt språk, ESCO)
- Överförbarhet avseende resultat (ECVET, Europass)
- Standardiserade steg, resultatmallar och gränssnitt
- Policy och riktlinjer
- Kopplingen till SKiM och Kompetensmatchning hos AF

⁹ Departementspromemorian Validering med mervärde. (Ds 2016:24)

Tillgänglighet till branschvalidering

- Utförarnätverk (upphandlingsbart), presenterade på webbar
- Språkoberoende eller tillgängligt med tolkstöd
- Korta ledtider
- Rimliga kostnader
- Effektivt genomförande

I november 2015 blev myndigheten ombedd att informera om planerna på en standard för branschvalidering på Arbetsförmedlingens huvudkontor. Enligt AF hade deras arbete med snabbspår för nyanlända och upphandling av valideringstjänster tydliggjort behovet av att MYH kan ta på sig rollen av att kvalitetssäkra branschvalideringen. De principer och det innehåll enligt ovan som då presenterades fick bifall från AF.

Under en endagskonferens i december 2015 presenterades en preliminär plan för arbetet med att ta fram en standard för branschnätverket för validering, tillsammans med information om SeQF. Nedan presenteras slutsatser och förslag utifrån den diskussion som fördes:

- De presenterade förslagen accepterades i stort sett så långt de var framskrivna.
- Kompetensbegreppet inom SeQF innebär utmaningar, dels för att begreppet används i en ny kontext och inte följer gängse definitioner, dels för att den aspekt av yrkeskunnande som här ska speglas är den som är minst beskriven och svårast att ringa in och mäta.
- SeQF kan vara en standard i sig som behöver utvecklade kvalitetskriterier. Viktigt att förenkla och hitta synergier, standarder har inget egenvärde. Däremot finns behov av en gemensam begreppsapparat, hur man uttrycker sig på ett gemensamt språk i dessa sammanhang.
- Viktigt att vare sig detaljreglera eller bli alltför generell när man arbetar med standarder och system. Att hitta rätt nivå är en avgörande faktor.
- Ta vara på alla erfarenheter som branscher och sektorer har av att arbeta med validering. Bygg vidare på dessa erfarenheter och börja inte om från noll igen.
- Både branschernas kvalifikationer och valideringsmodeller bör sträva efter en modulär uppbyggnad som underlättar att identifiera kompetensbrister och att åtgärda dessa i ett livslångt lärandeperspektiv. Här bör man också ta hänsyn till att det finns olika målgrupper för validering.
- Kompetensförsörjning måste ses i ett större sammanhang där validering bara är ett verktyg av flera. Vägledning, karriärrådgivning och kompletterande utbildningsinsatser är exempel på insatser som måste integreras i verksamheten.
- Arbetsgivarna måste efterfråga och använda de verktyg som tas fram om det ska bli någon nytta med systemen. Förankrings- och implementeringsarbetet är A och O.
- Det riskerar att bli för många politiska initiativ och satsningar på en gång. Vi måste sträva efter förenklingar och prioritera utifrån ett arbetslivsfokus. Att få validering att fungera har hög prioritet.
- Myndigheten bör tillsätta en arbetsgrupp med en representativ sammansättning som utarbetar förslag. Branschnätverket för validering kan vara referensgrupp och första remissinstans.

3.4 Europeiska riktlinjer och principerna för resultat av lärande

Den Europeiska unionens råd fastställde den 20 december 2012 en rekommendation om validering av icke-formellt och informellt lärande¹⁰ som Sverige ställer sig bakom. De europeiska riktlinjerna för validering av icke-formellt och informellt lärande¹¹ har därefter uppdaterats av Cedefop, delvis som en konsekvens av rekommendationen och delvis för att ge ett bättre operativt stöd för validering.

De europeiska riktlinjerna har varit en viktig utgångspunkt i arbetet med standarden och standarden bygger därför också på principerna för resultat av lärande. Resultat av lärande säger något om det faktiska utfallet av ett lärande. Utfallet ska vara oberoende av i vilket sammanhang lärandet skedde, när det skedde och vilka hjälpmedel som har använts. Detta är en viktig utgångspunkt när validering görs mot resultat av lärande, att processen är neutral i förhållande till var, när och hur personen i fråga har lärt sig något.

3.5 Fokus, avgränsningar och utmaningar

De kompetenskriterier som fungerar som referens vid en branschvalidering kan vara hämtade från olika håll. Ibland hämtas de från gymnasiala kursplaner och betygskriterier, ibland är de utvecklade utifrån behovsanalyser i branschen. Somliga bygger på erkända certifieringar och tillämpningen av möjligheten att validera mot yrkeshögskolans kurser sker också i större utsträckning än tidigare. För reglerade yrkesutbildningar inom högskola är det de akademiska kursmålen som är referensen.

För individen är det en fördel när kompetenskriterierna har legitimitet både i det svenska utbildningssystemet och i arbetslivet, det främjar det livsvida och livslånga lärandet. Det är dock viktigt att komma ihåg att branschvalidering huvudsakligen ligger utanför den formella sektorn och att krav på formalisering, via koppling till SeQF eller formella utbildningar, skulle utesluta det mesta av branschvalidering från ett sammanhållet system för validering under överskådlig tid.

Gränserna mellan var kompetenskriterier hämtas är inte absolut, blandning förekommer. I den mån kriterierna byggs på formella utbildningar måste existerande regelverk följas för att få legitimitet och erkännande för valideringen. En standard för branschvalidering måste i möjligaste mån vara kompatibel med den formella kontexten utan att tappa i validitet och reliabilitet. Det är i första hand informellt lärande som ska valideras och de formella kursplanerna och betygskriterierna är inte alltid anpassade efter detta.

En standard för branschvalidering bör därför fokusera på de kompetenskriterier som utvecklas utanför en formell kontext och likheten med de kvalifikationer som en utfärdare kan ansöka om att få prövad och kopplad till SeQF bör vara uppenbar. Detta kommer sannolikt vara ett viktigt framtida kvalitetskriterium för en branschstandard, att den bygger på kopplingen till SeQF. Detta löser också frågan om hur resultaten av lärande, som är grunden för all validering, ska kvalitetssäkras.

Flera branscher anser dock att det är för tidigt att kravställa att de kompetensstandarder som används i branschvalidering också ska vara nivåprövade kvalifikationer enligt SeQF. Ett sådant krav riskerar att ställa branscher utanför det ramverk som standarden för branschvalidering och SeQF kan erbjuda. Vägen framåt bedöms istället vara att i möjligaste mån ta vara på synergier med SeQF och att där så bedöms vara relevant ha gemensamma processbeskrivningar, för till exempel hur resultat av lärande definieras/formuleras.

¹⁰ RÅDETS REKOMMENDATION av den 20 december 2012 om validering av icke-formellt och informellt lärande (2012/C 398/01)

¹¹ Cedefop (2015). European guidelines for validating non-formal and informal learning. Luxembourg: Publications Office. Cedefop reference series; No 104.

4 Branschvalidering av yrkeskompetens

4.1 Branschvalideringens verksamhetsområden

Branschvalidering utgår ifrån de kompetenskriterier branschen har identifierat för att individen ska vara anställningsbar inom ett kompetensområde eller i en yrkesroll. Valideringen kan svara på frågan om individen är anställningsbar, med eller utan kompetensutveckling, och om individen uppfyller kompetenskriterierna för att erhålla relevant kvalifikation. Om individen uppfyller alla kompetenskriterier kan kompetensintyget från valideringen vara ett underlag för utfärdandet av ett yrkesbevis eller en certifiering. Det kan dock finnas ytterligare krav som först måste uppfyllas som inte har med valideringen att göra¹².

När branschvalidering används som ett verktyg för strategisk kompetensförsörjning inom ett företag eller en organisation är perspektivet delvis annorlunda, eftersom det är redan anställdas kompetens som är föremål för bedömning. Det är inte längre anställningsbarhet som ska bedömas, utan istället inventering av verksamhetens nyttjade och outnyttjade kompetens samt vilka utvecklingsbehov som kan identifieras. För detta ändamål behöver också en målbild med kompetenskriterier identifieras för att kunna utföra en relevant gap-analys. Syftet är att bidra till långsiktigt hållbar konkurrenskraft.

4.2 Branschvalidering som en del i ett nationellt sammanhållet system för validering

Branschvalidering fyller en viktig funktion i ett nationellt sammanhållet system för validering. Branscherna utgår från kompetenskraven för en anställning och blir därmed ett förstahandsval vid validering för arbetsmarknaden. Dock utgör de cirka 150 yrkesroller som dagens branschmodeller täcker in endast en liten del av arbetsmarknaden. De yrkesroller som täcks in av kvalifikationer från formella utbildningar behöver istället valideras inom utbildningssystemet. Med det sagt finns det fortfarande en stor potential att utveckla branschvalidering till att omfatta flera yrkesroller och även olika kvalifikationsnivåer inom samma yrkesområden.

För att på ett effektivt sätt kunna följa upp och stimulera utvecklingen är det viktigt att samla in data om branschvalidering. Därför bör huvudmännen för respektive branschmodell föra statistik över sin branschvalidering och kunna tillhandahålla underlag till andra aktörer för analys och forskningsstudier. Det saknas idag nationella effektstudier kopplade till branschvalidering som kan verifiera vilka effekter branschvalidering har för individer, verksamheter, företag och samhället i stort.

4.3 Användbarhet i förhållande till angränsande aktiviteter

Det finns flera angränsande aktiviteter där arbetet med branschvalidering kan komma till nytta, nedan följer några exempel.

I yrkesintroduktionsavtalen ska normalt en fjärdedel av anställningstiden vara utbildning. Genom att exempelvis använda samma kompetensstandard i yrkesintroduktionsavtalen som i branschvalidering mot en yrkesroll, kan synergieffekter skapas. Yrkesintroduktionsanställningen följer en av branschen erkänd kompetensplan, det är lätt att göra vägledande självskattningar utifrån branschens självskattningsmaterial. Vid uppföljning och utvärdering av yrkesintroduktionsanställningen kan branschens valideringsmodell användas.

När arbetsmarknadens parter tar fram snabbspår för etablering av nyanlända kommer också branschernas valideringsmodeller väl till pass. Genom att kombinera språkundervisning, branschvalidering och kompletterande utbildning med praktik och

¹² Se t.ex. byggbranschens yrkesbevis, förarbevis för olika fordon eller hantverksbranschernas gesällbrev.

matchningsaktiviteter åstadkoms effektivare och snabbare etablering på arbetsmarknaden vilket är en viktig förutsättning för framgångsrik integration.

I regeringens satsningar att stödja den strategiska kompetensförsörjningen i små och medelstora företag passar branschvalidering av yrkeskompetens bra in som ett rationellt verktyg för att inventera befintlig kompetens och identifiera kompetensutvecklingsinsatser. Valideringsverktyget kan också användas för att rekrytera ny personal som fyller på med ny konkurrenskraftig kompetens.

I omställningssituationer kan branschvalidering vara ett mycket värdefullt komplement till andra insatser. Trygghetsfonden TSL har idag inte medel för att erbjuda validering och utbildning i någon större omfattning varför det är avgörande att de kringliggande systemen fungerar¹³.

Vid antagning till yrkesläroutbildning valideras den sökandes yrkeskompetens motsvarande gymnasieskolans ämnesområden för behörighet till programmen. Det unika i detta sammanhang är att tillträdeskraven är desamma som examenskraven, eftersom ingen utbildning i yrkesämnen finns på programmen. Universitets- och högskolerådet kommer från och med 2017 ansvara för att rekrytera och kvalitetssäkra de bedömare som lärosätena ska använda vid bedömning av yrkeskunskaper. I uppdraget ska UHR bland annat samverka med de olika yrkenas branscher.

5 Vägvalsfrågor under framtagandet

5.1 Diskussioner i expertgruppen

Frågan om en gemensam ensad processbeskrivning för utförandet av all branschvalidering har varit uppe till diskussion i expertgruppen. Validering Väst¹⁴ uttrycker det i sitt yttrande över förslaget till standard – de föreslår att det görs EN tydlig processbeskrivning för utförande av branschvalidering. Det har dock inte funnits en samsyn på hur en sådan process ska beskrivas och branscherna behöver också kunna anpassa processen efter olika behov. Konsekvensen skulle bli att vissa välrenommerade branschmodeller faller utanför ramarna för en standard.

Vägvalet har bestått i att istället fokusera på hur befintlig branschvalidering på ett transparent sätt kan kvalitetssäkras och göras mera tillgänglig. Där har experterna en samsyn på att innehållsdeklarerade och kvalitetssäkrade branschmodeller är en framkomlig väg för alla etablerade modeller.

5.2 Huvudmannaskap

Huvudmannaskapet är en central fråga för valideringsmodellens legitimitet. Under förankringen¹⁵ av standarden har exempelvis Svenskt Näringsliv uttryckt att parterna bör ha godkänt en modell för branschvalidering av yrkeskompetens och Handelsrådet¹⁶ anser att en branschmodell bör ägas av branschens parter.

Olika branscher har vitt skilda förutsättningar för att organisera sig och skapa ett legitimt huvudmannaskap för sin branschmodell. Det är vanligt att branschens yrkesnämnd tar på sig ansvaret. En yrkesnämnd har fördelen av att vara partssammansatt och kan fungera som ett enande nav för kompetensförsörjningsfrågor. När både arbetsgivare och fack deltar i arbetet får branschmodellen en starkare förankring och har lättare att komma

¹³ <http://www.tsl.se/globalassets/rapporter/rapporter-2016/kompetens-for-arbete-tsls-esf-projekt.pdf>

¹⁴ Validering Väst - en stödstruktur för validering i Västra Götalandsregionen. <http://www.valideringvast.se/>

¹⁵ Branschnätverket hade förslaget till standard för påseende den 5-18 december 2016 och alla kommentarer i kap. 5-7 i rapporten från olika intressenter är hämtade från denna remissrunda.

¹⁶ Partsägd organisation som bygger på branschutvecklingsavtal mellan Akademikerförbunden, Arbetsgivarförbundet KFO, Handelsanställdas förbund, Svensk Handel och Unionen. <http://www.handelsradet.nu/>

ifråga för flera politikområden, exempelvis utbildning, arbetsmarknad och näring. En sådan modell har högre sannolikhet för att användas i både offentliga och privata satsningar på kompetensförsörjning.

I många branscher finns dock inte förutsättningarna för ett partsgemensamt huvudmannaskap och då kan en eller flera arbetsgivarorganisationer, alternativt intresseföreningar, gå ihop om ett huvudmannaskap. Det viktiga blir i detta sammanhang att huvudmannaskapet äger en hög grad av legitimitet och erkännande inom branschen och att det går att hitta en juridisk form samt stabila finansiella och organisatoriska förutsättningar för en långsiktig förvaltning av modellen.

5.3 Ekonomi, stabilitet och förvaltning

Ekonomi har stor betydelse för stabiliteten över tid. Beställaren har en direkt kostnad för utförandet av valideringen, individens försörjning under valideringen är en annan kostnad och dessutom kan branschen välja att finansiera utveckling och uppdatering av valideringsmodellen för att skapa branschnytta. Till vissa branschmodeller finns det kompetensråd knutna med referensföretag som har till uppgift att med regelbundna intervaller uppdatera kompetenskraven för respektive yrkesroller.

Under förankringsprocessen har exempelvis Måleriföretagen framhållit att av ekonomiska och kvalitetsmässiga skäl kan det vara klokt att prioritera ett fåtal valideringsutförare framför geografisk täckning i hela landet. Utbildningsrådet för hotell och restauranger betonar vikten av att branscherna får stöd och hjälp i sitt implementeringsarbete, samt att samverkan mellan myndigheter, branschorganisationer och bransch måste fungera för att branschmodellerna ska kunna användas. Vård och omsorgscollege menar att det fortfarande är oklart vem som ska bekosta de olika typerna av validering i de olika sammanhang där de kan behövas.

Om valideringen sker under en orienteringskurs inom ramen för kommunal vuxenutbildning kan validanden ha studiemedel och kommunen står för valideringskostnaden. Om valideringen sker via anvisning och medel från Arbetsförmedlingen kan validanden exempelvis ha aktivitetsstöd eller etableringsstöd. Om ett företag beställer validering står företaget för hela kostnaden inklusive lön under valideringen. Företag eller verksamheter har dessutom ett produktionsbortfall och prioriterar därför normalt en kort valideringsinsats så länge resultatet är ändamålsenligt i förhållande till syftet.

En genomtänkt affärsmodell som kan anpassas efter olika förutsättningar är därför ofta en grundförutsättning för att få finansiell stabilitet. Affärsmodellen måste också skapa förutsättning för en kontinuerlig förvaltning och uppdatering för att inte valideringsmodellen snabbt ska bli inaktuell. Lika viktigt är det dock att samhällets nyttjande och stöd för branschvalidering präglas av kontinuitet, bland annat därför att det tar tid att bygga upp nätverk av utförare med kompetens inom validering.

5.4 Samhällets roll i relation till branschvalidering

Hur individen får information om och slussas in till en valideringsinsats är en nyckelfråga för funktionaliteten. Ur ett branschperspektiv behöver de individer som har förutsättningar att bli framtida medarbetare hitta in till branschmodellerna. Ur ett individperspektiv bör för tidiga inlåsnings effekter och potentiella misslyckanden undvikas. Detta kräver en medveten och flexibel slussningsprocess som kan anpassas på olika sätt.

Måleriföretagen nämner exempelvis att bestämma individens yrkesidentitet för att validera mot rätt bransch och yrkesroll, är ett naturligt första led i att avgöra om en valideringsinsats kan vara relevant och kostnadseffektiv.

Det finns ingen skarp gräns mellan samhällets och branschens insatser, de kan överlappa varandra. Branschen kan till exempel ta fram informationsmaterial,

självskattningsstöd och branschgemensamma baskompetenser. Företag och verksamheter kan använda utvecklingssamtal till att identifiera och dokumentera personalens kompetens. Det allmänna kan tillhandahålla olika förberedande insatser, kartlägga generella kompetenser och ge individer verktyg för arbete med meritportföljer eller yrkeskompetensanalyser¹⁷.

5.5 Kvalitetssäkring, kvalitetsgranskning och uppföljning

Kraven på kvalitetssäkring av branschmodeller måste initialt vara minst lika höga som jämförbara krav inom formell utbildning, annars kan förtroendet för valideringens resultat undergrävas. De branscher som i sitt valideringsarbete utgår från branschkvalifikationer som enligt beslut är nivåplacerade i den svenska referensramen för kvalifikationer, granskas av Myndigheten för yrkeshögskolan avseende kvalifikationernas resultat av lärande samt det systematiska kvalitetsarbetet.

Under förankringsarbetet har Svenskt Näringsliv gett uttryck för att kvalitetssäkringsprocessen för branschvalidering bör följa samma kriterier som för SeQF. Långt ifrån alla huvudmän för branschmodeller uppger dock att de är intresserade av SeQF i dagsläget, denna utveckling kommer att ta tid.

Fastighetsbranschens Utbildningsnämnd ställer sig positiva till intentionerna med standarden och menar att den ger branschvalidering bra förutsättningar för förtydligande, utveckling och kvalitetssäkring. Det stora utbudet av olika metoder kan dock verka överväldigande ur kvalitetssäkringssynpunkt, men visar också på att branschmodellerna för validering kommer att se olika ut.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) menar att ett påbud att branschen ska tillhandahålla register över de individer som erhållit kvalifikationen och över längre tid spara handlingar, kan för vissa branscher vara utmanande att lösa. Enligt SKL bör det därför utredas vidare vilka förutsättningar som finns för branscherna att hantera detta och på vilket sätt det kan ske i praktiken.

6 Implementering

En standard för branschvalidering av yrkeskompetens har bara ett värde om den kommer till användning och skapar nytta för branscher, individer och företag. Det fortsatta arbetet behöver därför fokusera på implementering av standarden.

Under den förankring som har skett inom branschnätverket för validering har många instanser svarat att standarden har en hög grad av komplexitet och att den i första hand verkar vara skriven för experter inom validering. I viss mån är detta sant då de som utvecklar branschmodeller är en utpekad målgrupp, men standarden behöver också göras tillgänglig för många fler. Validering Väst¹⁸ framhåller till exempel att om standarden ska bli accepterad och använd måste den vara enkel att förstå och använda. Standarden behöver då målgruppsanpassas och tillgängliggöras på ett enkelt och tydligt sätt.

6.1 Nyttan med en standard

Under arbetet har följande användningsområden för standarden identifierats, att:

- Innehållsdeklarera branschvalidering för att underlätta för användare och beställare.

¹⁷ Eng. Skills audit, se RÅDETS REKOMMENDATION av den 20 december 2012 om validering av icke-formellt och informellt lärande (2012/C 398/01)

¹⁸ Validering Väst - en stödstruktur för validering i Västra Götalandsregionen. <http://www.valideringvast.se/>

- Kvalitetssäkra branschernas valideringsmodeller för större legitimitet, likvärdighet och rättssäkerhet.
- Stödja utvecklingen av branschmodeller för att täcka in nya yrkesområden.
- Höja acceptansen och överförbarheten för resultaten av validering mellan olika aktörer.
- Främja användandet av branschvalidering, både för rekrytering, omställning och för strategisk kompetensförsörjning.

6.2 Användningsområden och innehållsdeklarerad branschvalidering

Standarden ger alla anslutna branschmodeller ett antal gemensamma begrepp, definitioner och kvalitetskriterier att förhålla sig till. Avsikten är att innehållsdeklarera branschvalidering genom att tydligt beskriva vad branschmodellen kan leverera och vad den inte levererar. Då är det också lättare att utforma kompletterande insatser som till exempel studie- och yrkesvägledning och kompetensutveckling. Det är även viktigt att kunna göra anpassningar och där kan innehållsdeklarationen vara ett stöd. Det kan handla om målgruppsanpassningar för att se om språkstöd och andra former av stöd är nödvändigt för att kunna genomföra en validering, eller anpassningar för validering i ett specifikt sammanhang som t.ex. strategisk kompetensförsörjning inom ett företag. Innehållsdeklarationen är vidare ett stöd i upphandling och underlättar för beställare av valideringstjänster.

6.3 Myndighetens fortsatta arbete

En av myndighetens uppgifter är att främja branschernas medverkan när strategier, metoder och information inom valideringsområdet utvecklas¹⁹. Myndigheten har prioriterat att utveckla ett stöd för branschernas valideringsarbete²⁰ och i sin planering har myndigheten identifierat aktiviteter där standarden kan vara en möjlig utgångspunkt.

Myndigheten bedömer dock att branscherna kan behöva tillföras externa resurser för att tillförlitligt kunna delta i detta implementeringsarbete. Myndigheten sonderar därför möjligheterna att i samverkan med relevanta aktörer söka EU-medel för att stödja branscherna.

7 Framtidsfrågor

7.1 Anslutning av branschmodell till standarden

Frågan om hur en bransch ansluter sig till standarden och hur bedömning av den innehållsdeklarerade branschmodellen mot kvalitetskriterierna ska utföras har varit uppe till diskussion i den expertgrupp som har tagit fram standarden. Myndighetens förslag har varit att bedömningen och valideringen av branschmodellerna mot kvalitetskriterierna skulle ske genom kollegial utvärdering²¹ inom kretsen av huvudmän och modellägare. Branschföreträdarna bland experterna har då tydligt deklarerat att branscherna saknar resurser för ett sådant förfarande. Frågan är därmed inte avgjord.

Legitimiteten för standarden är även beroende av i hur hög grad anslutningen till standarden är kvalitetssäkrad och formaliserad. Här finns en skala, från en formell prövning och ett beslut som publiceras i likhet med processen för SeQF, till att varje beställare av branschvalidering själv får göra den bedömningen. En medelväg kan vara

¹⁹ Förordning (2011:1162) med instruktion för Myndigheten för yrkeshögskolan

²⁰ Planeringsriktlinjer för myndighetens verksamhetsplan 2017.

²¹ Eng. Peer Review.

att varje branschmodell publiceras efter det att synpunkter har inhämtats från relevanta branscher inför anslutning. Kvalitetssäkringen av anslutningen kommer ställa krav på dedikerade resurser i form av områdeskompetens och ekonomiska medel, oberoende av vem som utför den. Om en myndighet ska ha den uppgiften bör den specificeras.

7.2 Statistik och register

I och med att uppgiften att tillhandahålla statistiska data om branschvalidering och register över individers innehav av branschkvalifikationer har övergått till branscherna är den praktiska frågan om registerhållning långt ifrån löst. Utmaningarna är stora, framförallt för mindre branscher, inför en uppgift som är närmast jämförbar med att förvalta ett studiedokumentationssystem.

1. Branschernas kvalifikationer har ingen reglerad registerhållning och det finns ett nationellt och internationellt intresse av att kunna verifiera innehav av kvalifikationer. Dessutom är en kvalifikation en värdehandling för innehavaren och den kan behöva ersättas om den förkommer.
2. För att individen via validering ska kunna samla partiella kvalifikationer i det livslånga lärandet och ackumulera dessa till fulla kvalifikationer behöver det finnas en plattform som stödjer detta.
3. För att kunna följa upp och utvärdera branschvalidering behöver likvärdiga statistiska data om valideringar samlas in på nationell basis. Det är också grunden för forskning och effektstudier på området.

Om funktionen för registerhållning och datainsamling läggs på branscherna finns det varken incitament eller sanktionsmöjligheter för att säkerställa data av god och jämn kvalitet tvärs över de olika branschområdena. Vid all lagring av persondata måste hänsyn tas till personuppgiftslagen och förslaget till europeisk dataskyddsförordning kommer också att påverka hur personuppgifter ska hanteras. Mindre branscher har sannolikt inte möjligheter att leva upp till dessa krav.

7.3 Branschöverskridande kompetenstaxonomier²²

I olika nationella och internationella studier²³ har frågan om branschgemensamma kompetenstaxonomier lyfts upp som en möjlighet att skapa en rationell infrastruktur för validering, utbildning, omställning och matchning. Bristen på branschgemensamma kompetensbegrepp som följer en logisk klassificerings- och progressionsstruktur, innebär att det är svårt att ta vara på de synergieffekter som de överförbara kompetenserna skulle kunna ge. Detta gäller i hög grad även de generella arbetslivskompetenser som har ett högt värde vid anställning och som skulle möjliggöra mer rationella validerings- och matchningsprocesser.

En av flera aktörer som pekar på behovet av gemensam infrastruktur är Fastighetsbranschens Utbildningsnämnd. De kommenterar att då branscherna inte har gemensamma strukturer för sina valideringsmodeller finns det idag svårigheter att öka acceptans och överförbarhet av resultat mellan branscher och näringsgrenar.

En rationell infrastruktur för kompetensbaserad matchning är en fråga av nationellt intresse som måste involvera arbetsmarknadens parter, branscher, intressenter och myndigheter.

²² En begreppsapparat som delar in kompetenser i olika klasser och beskriver kompetensers inbördes relation och progression i förhållande till varandra.

²³ Transferability of Skills across Economic Sectors och Synliggöra Kompetenser i Matchningen (SKiM)

8 Referenser

Arbetsförmedlingen. (2014). Synliggöra Kompetenser i Matchningen, SKiM (dnr: Af 2014-012597), ESF-finansierad förstudie

Cedefop (2015). European guidelines for validating non-formal and informal learning. Luxembourg: Publications Office. Cedefop reference series; No 104.
<http://dx.doi.org/10.2801/008370>

Departementspromemorian *Validering med mervärde*. (Ds 2016:24).
<http://www.regeringen.se/4a35bf/contentassets/af99bf71ba194daf9f911dee39a9c556/validering-med-mervarde-ds-2016-24.pdf>

European Union. (2011). Transferability of Skills across Economic Sectors
doi:10.2767/40404, <http://www.rpic-vip.cz/soubor/?id=236>

Förordning (2011:1162) med instruktion för Myndigheten för yrkeshögskolan.
http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20111162-med-instruktion-for_sfs-2011-1162

Förordning (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande.
http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2015545-om-referensram-for_sfs-2015-545

Myndigheten för yrkeshögskolan. (2010). *Redovisning av uppdrag om insatser i fråga om validering*. Diarienummer: YH 2009/2102.
<https://www.myh.se/Documents/Publikationer/Aterrapporteringar/101222-redovisning-insatser-i-fraga-om-validering.pdf>

Myndigheten för yrkeshögskolan. (2012). *Kriterier och riktlinjer för validering av reell kompetens*. Diarienummer: YH 2012/428.
<https://www.valideringsinfo.se/Documents/Valideringsinfo/Dokument/Nationell%20struktur%20f%c3%b6r%20validering/Kriterier%20och%20riktlinjer%20f%c3%b6r%20validering%20av%20reel%20kompetens%202.0.pdf>

RÅDETS REKOMMENDATION av den 20 december 2012 om validering av icke-formellt och informellt lärande (2012/C 398/01). [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012H1222\(01\)&from=SV](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012H1222(01)&from=SV)

Valideringsdelegationen (2008). *Slutrapport - Mot en nationell struktur*.
<https://www.valideringsinfo.se/Documents/Valideringsinfo/Dokument/Valideringsdelegationens%20slutrapport.pdf>

9 Bilaga – Branschnätverket för validering

Arbetslivsorganisationer:

Almega	Svenska Målareförbundet
Branschrådet för hälsa	Svenskt Näringsliv
Byggnadsindustrins yrkesnämnd	Swerea (Svenska Gjuteriföreningen)
Energiföretagen	Sveriges Byggindustrier
Europa - PEN International	Sveriges Fotterapeuter
Fastighetsbranschens Utbildningsnämnd	Sveriges Hotell & Restaurangföretagare
Frisörföretagarna	Sveriges Kommuner och Landsting
Handelns kompetensråd	Sveriges Medicinska Fotterapeuter
Hantverkarnas Riksorganisation	Transportfackens Yrkes- och Arbetsmiljönämnd (TYA)
Hotell och Restaurang Facket	Transportgruppen
Industriarbetsgivarna	Trä- och möbelföretagen
Innovations- och Kemiindustrierna	Trädgårdsanläggarna
Installatörernas Utbildningscentrum	Visita
Installatörsföretagen (EIO och VVS)	VVS-Branschens yrkesnämnd
Kompetenscenter för Energetiska Material	Vård- och omsorgscollege
Kroppsterapeuternas Yrkesförbund	Värna - riksförbundet för antroposofisk omsorgsverksamhet
Livsmedelsföretagen	
LO	
Målarmästarna	Myndigheter och utbildningsorganisationer:
Naturbrukens yrkesnämnd	Arbetsförmedlingen
Plåt- och Ventföretagen	Arbetslivsresurs
Polymercentrum	Folkbildningsrådet
Riksorganisationen Svenskt Underhåll	Försvarsmakten
Servicebranschens yrkesnämnd	Lernia
Skärteknikcentrum i Sverige	Skolverket
Stiftelsen Träcentrum	Statens Institutionsstyrelse
Svensk Energi	Stockholms läns landsting
Svensk Handel	Svenska ESF-rådet
Svensk Teaterteknisk Förening	Trygghetsrådet
Svensk Ytbehandlingsförening	Universitets- och högskolerådet
Svenska Badmästareförbundet	Valideringsdelegationen
Svenska Kyl & Värmepumpföreningen	

Rätt kompetens i rätt tid.

Myndigheten för yrkeshögskolan

Myndigheten för yrkeshögskolan
Box 145, 721 05 Västerås
www.myh.se